

Лопаткіна І.В.

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Антиінфляційна та цінова політика держави: деякі логічні залежності

Однозначна роль ціни як головного індикатора стану ринкового механізму спонукає до постійної уваги, моніторингу та відповідних дій з боку держави щодо її рівня. Тобто мова йде про недопущення або подолання небажаних інфляційних тенденцій і зайвого рівня цін – про державну антиінфляційну та цінову політику.

Концептуально антиінфляційна політика може розглядатись в декількох площинах. Неоднозначність самої інфляції, неоднорідність та чисельність факторів, що спричиняють її виникнення, ступінь їх включення в процес, їх параметри та сила впливу вимагають конкретизації та ретельного аналізу причин виникнення цього макроекономічного явища і його тенденцій. Такий підхід дозволить визначити конкретну ціль – причину хвороби, та обрати найбільш ефективні інструменти політики. Наприклад, інфляція може спричинятись невідповідністю темпів зростання грошової маси та товарної маси. Якщо інфляція виникла внаслідок зайвого зростання грошової маси, то обмежувати зростання кількості грошей в обігу доцільно інструментами грошово-кредитної політики – обліковою ставкою, нормою резервування, операціями на відкритому ринку, валютними інтервенціями, обмеженнями динаміки та обсягів кредитування, селективними заходами тощо. Якщо надлишкова грошова маса – наслідок зростаючого платоспроможного попиту, то можливим заходом буде збільшення податкових відрахувань з доходів. Якщо інфляція спричинена недостатньою кількістю товарів, на які є попит, то вихід з даної ситуації необхідно шукати через стимулювання виробництва.

Крім того, необхідно виокремити коротко-, середньо- та довгостроковий періоди, в яких можливі різні сценарії розвитку подій. Не секрет, що ті гарні дії, які спрацюють і будуть мати цілком позитивні наслідки стосовно вирішення

проблеми в короткостроковому періоді, можуть привести до протилежних наслідків і зовсім дискредитувати себе в подальшому. Наприклад, підвищення облікової ставки в короткостроковому періоді може понизити ділову активність суб'єктів економіки внаслідок здороження кредиту та зменшення його рентабельності, але в довгостроковому періоді ці заходи стимулюватимуть інфляцію внаслідок перекидання додаткової вартості запозичених коштів на споживача через збільшення цін на нову продукцію. Тобто державна антиінфляційна політика повинна бути системною та комплексною, і враховувати можливу трансформацію наслідків впливу в часі.

Важливий момент – інфляція супроводжує економічне зростання. Це – об'єктивна взаємозалежність. Стимулюючи економіку, маємо інфляцію. Дана залежність виникає внаслідок того, що гроші потрапляють на ринок раніше за товари, для виробництва яких вони і були використані. Але для виробництва і виходу товарів на ринок потрібен певний час. І тут принципово не суттєво, чи то були інвестиції, чи – кошти. Інвестиції опосередковують процес виробництва, вони є виробничим попитом. Якщо він збільшився, то виникає інфляція на сировинних ринках. Відносні ціни змінюються. Інші ринки реагують і пристосовуються до нових цінових співвідношень. Загальний рівень цін зростає. Якщо продуктивність праці була високою, і відбулося відповідне зростання товарної маси, то така інфляція не є загрозою, вона має короткостроковий характер і, з насиченням ринку товарами, зникне без додаткового, можливо - зайвого, втручання держави. Проблема може виникнути, якщо інвестувались неефективні виробництва, на продукцію яких немає попиту. Тоді маємо зростання випуску без зростання пропозиції. Так можна описати ситуацію, коли попит надлишковий на одних ринках, а виробництво внаслідок якихось причин зосередилось на інших. В ринкових умовах такого статись не повинно, але така ситуація можлива. Таким чином, надлишковий нереалізований попит на окремих ринках може вилитись в інфляцію, яка розповсюдиться на всі сегменти ринку.

Як би там не було, а збільшення грошової маси через інвестування – кращий варіант, ніж аналогічне збільшення через зростання платоспроможного попиту внаслідок проведення соціальних заходів з боку держави в умовах недостатньої кількості товарів, на який може бути пред’явлений цей попит. Вибух цін в коротко- або середньостроковому періоді неминучі. Ремарка: якщо кошти для соціальних виплат не «надруковані», а вилучені з тіньового обороту, то є надія, що інфляції вдасться запобігти. Але, як свідчить досвід, аналогічні дії українських урядів не дозволяють говорити про реальність таких сподівань. Споживачеві необхідно запропонувати інший товар, який може замінити бажаний. Наприклад, валюту, імпортні товари. Це - не найкращий варіант, але в обмежених масштабах – це ліки від інфляції в умовах цейтноту. В подальшому споживачі, якщо новий рівень доходів є сталим, переключаться на інші товари. Але для їх виробництва підприємці повинні мати можливість отримати кредити за ціною, яка не пригнічує ділову активність. Можливо, в цей період доцільно було б зменшити податки для виробників тих товарів, попит на які не задовольняється. Одночасно збільшити відсотки на споживчі кредити. І, знов таки, – така політика запроваджується на визначений термін – до виходу товарів власних товаровиробників на ринок. В подальшому необхідно стимулювати їх споживання, зменшуючи вартість споживацького кредиту.

Запобігати інфляції раціональніше, ніж з нею боротися. Таким чином, антиінфляційна політика поділяється на превентивну, профілактичну, та політику боротьби з негативним явищем або його небажаною тенденцією. Фактично, інструменти, що застосовуються при цьому, однакові, але різниця полягає у вчасності відповідних дій.

Наприкінці слід зазначити відмінність поняття антиінфляційна політика та політика цін. Скоріш за все, останню, яка реалізується через короткострокове втручання з боку держави в процес ринкового ціноутворення через адміністрування окремих цін, необхідно розглядати як профілактичний захід антиінфляційної політики.